

Initiatiefvoorstel Naar een toekomst zonder (plastic) zwerfafval

Zwerfafval is een groot maatschappelijk probleem en kost honderden miljoenen euro's per jaar. Naar schatting belandt in Nederland 50 tot 275 miljoen kilo zwerfafval per jaar op straat of in het groen.¹ Plastic zwerfafval kan door de wind of via rivieren in zee terechtkomen, daar de 'plastic soep' verergeren en een gevaar vormen voor dier, natuur en mens.²

Ondanks vele initiatieven om het probleem op te lossen is de hoeveelheid zwerfafval in de afgelopen 13 jaar niet significant afgenomen.³ Dit initiatiefvoorstel beoogt daar verandering in te brengen en legt de nadruk op de wijze waarop provincie Noord-Holland een bijdrage kan leveren aan het voorkomen en verminderen van (plastic) zwerfafval.

Zwerfafval is een groot probleem

Zwerfafval is slecht voor natuur, dier en mens. In recreatie- en natuurgebieden is de hoeveelheid (plastic) zwerfafval zorgwekkend en leidt het tot vervuiling van natuur en bodem. Zwerfafval vergaat vaak pas na enkele decennia en in de tussentijd eten dieren het op of raken er in verstrikt en sterven.⁴ Alleen al rond de 11.000 koeien lopen ernstig letsel op en 4000 sterven doordat zij vermalen blik opeten.⁵ Ook de Waddenzee en de Noordzee worden in toenemende mate bedreigd door plasticvervuiling. In de Noordzee wordt circa 20 miljoen kilo plastic afval per jaar gedumpt, waarvan een groot deel vervolgens aanspoelt op de kust.⁶

Afbraaktijden van zwerfafval

Steeds meer onderzoeken geven bovendien aan dat plastic de gezondheid van mensen

¹ <https://www.kidv.nl/4788/bijlage-a-zwerfafval.pdf>

² Uit onderzoek van CE Delft blijkt dat er jaarlijks zo'n 50-100 miljoen flesjes en 100-160 miljoen blikjes bij het zwerfafval terechtkomen. Dat is (inclusief grote PET-flessen en drankkartons) 40% van het zwerfafval langs onze wegen, straten en in onze natuurgebieden en wateren (<https://www.kidv.nl/7477/ce-delft-onderzoek-statiegeld-flesjes-blikjes.pdf>).

³ <https://www.duurzaambedrijfsleven.nl/recycling/27313/is-statiegeld-de-oplossing-om-plastic-zwerfafval-te-verminderen>

⁴ <https://dier-en-natuur.infonu.nl/milieu/181103-zwerfafval-in-de-natuur-milieuvervuiling-of-valt-het-mee.html>

⁵ foodlog.nl/files/achtergrond/onderzoek_schatting_economische_gevolgen_zwerfafval_voor_veehouderij_-_defin.pdf

⁶ <https://rijkwaddenzee.nl/nieuws/strijd-plastic-soep-waddenzee/>

aantast en de gezondheidszorg miljarden euro's kost.⁷ Microplastics, die giftige stoffen bevatten en absorberen, komen terecht in de maag van vissen, vogels en andere dieren. De microplastics kunnen op hun beurt terechtgekomen in de menselijke voedselketen en zo een risico voor de volksgezondheid vormen.⁸

Volgens Stichting De Noordzee is daarom het formuleren van ambitieuze 'targets' voor het terugdringen van zwerfafval noodzakelijk. Verder is strengere handhaving van vervuiling op land en het strand een must.

Aanpak zwerfafval te versnipperd

Beheerders zoals waterschappen, Rijkswaterstaat, terreinbeherende organisaties en provincies zijn allen verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud op eigen terreinen en wateren. Afval vergt bij uitstek een gezamenlijke aanpak, maar taken zijn nu soms zo versnipperd dat niemand de verantwoordelijkheid voelt.

Dit blijkt onder andere uit het rapport "Inventarisatie Plastic Probleem Werelderfgoed Waddenzee" waarin een aantal knelpunten geschetst wordt:

*"Beheerders en bestuurders gaan zeer verschillend met het afvalprobleem om. Waar de één al een hele structuur hiervoor heeft opgetuigd, is er bij de ander nog niks geregeld. Opvallend is dat gemeenten zelden opruimactiviteiten initiëren. Zij hebben hiervoor nog geen structuur en/of zien het niet als onderdeel van hun takenpakket. Enkele geven aan dat dit te maken heeft met de onduidelijkheid van wiens verantwoordelijkheid het opruimen is."*⁹

En: "Het feit dat plastic en ander zwerfafval reist en zich verplaatst maakt dit niet gemakkelijker. Het is onduidelijk bij wie men waarvoor binnen organisaties of gemeentes terecht kan. Het is daardoor niet goed mogelijk om deze aan te spreken op hun

⁷ <http://pubs.acs.org/doi/pdfplus/10.1021/acs.est.6b02569>; <https://www.plasticsoupfoundation.org/wp-content/uploads/2016/08/HealthFilesEN2.pdf>

⁸ <https://www.wnf.nl/wat-wnf-doet/themas/oceanen/bedreigingen/plastic-soep-het-probleem.htm>;
<https://www.plasticsoupfoundation.org/dossiers/dierenleed/>

⁹ https://rijkwaddenzee.nl/wp-content/uploads/2016/10/2016-10-06-Rapport-Plastic-Werelderfgoed-Waddenzee_PRW.pdf

verantwoordelijkheid. Bovendien wordt de verantwoordelijkheid voor aangespoeld plastic en ander zwerfafval regelmatig doorgeschoven (net als het afval zelf dat zich verplaatst) wat leidt tot niet-handelen. Immers: het plastic verdwijnt vaak vanzelf naar het gebied van een ander als er niet wordt opgeruimd en daarmee lijkt het probleem van plastic en ander zwerfafval op dat moment opgelost. Het totale belang van het probleem voor het gebied wordt daardoor uit het oog verloren.”

Het (plastic) zwerfafval is een gezamenlijk probleem van alle bestuurders en beheerders. Dat kan als een uitgangspunt voor samenwerking worden gebruikt. Uit het bovengenoemde rapport blijkt dat de basisvoorwaarde voor de aanpak van zwerfafval het gezamenlijk erkennen en nemen van de verantwoordelijkheid voor dit probleem is. Tot deze conclusie kwam recentelijk ook de Europese Commissie, toen deze in mei met een voorstel kwam om waar mogelijk het gebruik van wegwerpplastic te verbieden.¹⁰ Daarbij benadrukt de Commissie ook het belang van samenwerking, juist omdat (plastic) zwerfafval een grensoverschrijdend probleem is.

Wat is onze provinciale rol?

De provincie heeft wel een eigen taak en verantwoordelijkheid als het gaat om het beheer en schoonhouden van de provinciale (vaar)wegen. Verwijderen van zwerfafval langs provinciale (vaar)wegen is onderdeel van de verschillende gebiedscontracten. In de gebiedscontracten wordt uitgegaan van verschillende kwaliteitsniveaus. Voor stroomwegen is dit niveau B, voor provinciale wegen niveau C en voor oevers langs vaarwegen niveau Risicogestuurd (vergelijkbaar met niveau D). Deze classificatie/richtlijn van kwaliteitsniveaus is omschreven in de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte van het CROW.

Tonnages van ingezameld zwerfafval langs provinciale wegen zijn niet bekend. Uit de praktijk is wel bekend dat de samenstelling van het zwerfafval langs de wegen voor 40 tot 50% bestaat uit plastic flesjes, gevolgd door blikjes en ander (plastic)verpakkingsmateriaal. Het meeste zwerfafval wordt gevonden bij kruisingen en uitvoegstroken in de berm, waar auto's kortstondig stil staan en afval uit het raam wordt gegooid. Langs fietspaden waar veel scholieren en jongeren fietsen wordt ook veel afval gevonden, helemaal op plekken waar bijvoorbeeld een McDonalds of tankstation is.

Goede, zichtbare afvalbakken dragen bij aan het voorkomen van zwerfafval. GroenLinks en de Partij voor de Dieren willen dat een schouw langs provinciale wegen bepaalt of de voorzieningen toereikend zijn. Ontbreken prullenbakken of zijn deze onvoldoende zichtbaar op plaatsen met veel zwerfafval? Welke bakken, locaties, routes of gebieden leveren juist problemen op?

Kwaliteitsniveau omhoog

Bij de vaststelling van de nota Infrastructurele Kapitaalgoederen (NIKG) in september 2015 heeft PS de kwaliteitsniveaus vastgesteld. Het kwaliteitsniveau richt zich niet specifiek op zwerfafval maar op het totale 'schoonheidsniveau' van betreffende (vaar)weg. In de huidige gebiedscontracten wordt er 2x per jaar gemaaid. In 2019 wordt een nieuwe nota Infrastructurele Kapitaalgoederen vastgesteld, die ook de basis is voor de gebiedscontracten.

¹⁰ http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/pdf/single-use_plastics_proposal.pdf

Op jaarbasis wordt door de provincie Noord-Holland ongeveer €400.000,- besteed aan de verwijdering van (zwerf)afval langs provinciale (vaar)wegen. Dit omvat zowel preventieve taken zoals de plaatsing van afvalbakken als het schonen van plantvakken en bermen (inclusief bermsloten).

De Partij voor de Dieren en GroenLinks stellen voor om het kwaliteitsniveau te verhogen tot A+. De nu geldende kwaliteitsniveaus verschillen per wegtype en komen gemiddeld ergens tussen Ben C uit. Om te garanderen dat de bermen overal grotendeels vrij zijn van zwerfafval, bedragen de extra kosten €600.000. Met deze maatregel wordt voorkomen dat afval gaat zwerven en in de natuur terecht komt, in het water belandt en in de voedselketen terecht komt.

Totale begrote kosten zwerfvuil op de verschillende kwaliteitsniveau's

	A+	A	B	C	D
Circa	€1.000.000,-	€850.000,-	€550.000,-	€300.000,-	€275.000,-

- Voorstel 1: De provincie hanteert overal het hoogste kwaliteitsniveau om zwerfafval tot een absoluut minimum terug te brengen;
- Voorstel 2: Er wordt een schouw opgezet langs provinciale (water)wegen, weilanden en bushaltes om pijnpunten in de infrastructuur te identificeren.

Provincie heeft een regierol

Juist omdat de verschillende problemen rond zwerfafval gemeentegrenzen overstijgen en verschillende partijen de neiging kunnen hebben om de problemen te verschuiven, is een verbindende en regisserende rol van de provincie nodig.

Goed beleid om zwerfafval aan te pakken past bovendien in onze verantwoordelijkheid op het gebied van natuur, het beschermen van onze flora en fauna, het voorkomen van gezondheids- en milieuproblemen en om negatieve invloed op lokaal niveau te voorkomen, zoals afbraak van landschappen en water- en luchtvervuiling. De oevers langs onze rivieren, onze recreatiegebieden, de nationale parken en Natura2000-gebieden vragen expliciete aandacht.

De provincie heeft grote verantwoordelijkheden en ambities als het gaat om duurzaamheid, leefbaarheid en flora- en faunabescherming. Verantwoordelijkheden en ambities formuleren aangaande zwerfafval is in lijn met die provinciale taken.

Bij het dossier circulaire economie willen GS al verschillende initiatieven en trends bij elkaar brengen en samenwerken. In het coalitieakkoord 'Ruimte voor Groei' hebben GS aangegeven welke rol zij voor de provincie bij de bevordering van de circulaire economie zien: "De rol van de provincie in deze is die van verbinder van initiatieven en kennismakelaar richting bedrijfsleven en gemeenten." Juist deze rol van de provincie als regisseur zou ook

een nuttige toevoeging zijn bij een effectieve aanpak van (plastic) zwerfafval, en goed passen bij de Omgevingsvisie.

In andere provincies zijn al ambitieuze plannen geformuleerd. Gelderland heeft in 2016 uitgesproken dat ze de eerste afvalloze provincie van Nederland wil worden. Er mag dan niets meer worden weggegooid: alles wat nu afval is, moet in de toekomst worden hergebruikt. In 2030 moet de circulaire economie in Gelderland zorgen voor €700 miljoen extra omzet, 5.000 nieuwe banen en 50% minder grondstofgebruik in de industrie.¹¹ Gedeputeerde van de Provincie Gelderland Josan Meijers en de wethouders van acht deelnemende Gelderse gemeenten, heemraad Waterschap Rivierenland en natuur- en milieuorganisaties beloofden eind vorig jaar zich in te gaan zetten voor schone rivieroeveren en minder plastic afval dat via de Nederlandse rivieren naar zee stroomt.¹² Ook Overijssel heeft onlangs een actievere rol op het gebied van het afvalprobleem op zich genomen.

- Voorstel 3: Neem als provincie een regisserende rol aan en stel in goed overleg een richtlijn op voor de aanpak van zwerfafval voor alle gemeenten in de provincie Noord-Holland.
- Voorstel 4: Zet een digitaal netwerk voor kennisdeling op waarin o.a. succesvolle oplossingen m.b.t. zwerfafval kunnen worden gedeeld, zodat niet iedere gemeente of provincie opnieuw het wiel hoeft uit te vinden.

Omarm burgerinitiatieven

Er bestaan verschillende maatschappelijke initiatieven die zwerfafval in onze provincie proberen aan te pakken. Inwoners, professionals en vrijwilligers dragen langs deze weg gezamenlijk bij aan een schonere en gezondere provincie. Maar er blijkt ook behoefte aan meer ondersteuning en waardering. Vanuit de provincie bestaat nog geen expliciete waardering voor de inzet van vele burgers en organisaties die zich met reductie van (plastic) zwerfafval bezighouden. Tevens ontbreekt het vaak aan duidelijkheid over hoe de provincie zulke burgerinitiatieven kan ondersteunen.¹³

Bovendien stopt de huidige zwerfafvalvergoeding in 2022. Met de zwerfafvalvergoeding kunnen gemeenten hun zwerfafvalaanpak verbeteren en versterken. Veel lokale initiatieven steunen op dit geld. Het is nog onduidelijk wat er na 2022 mee gaat gebeuren.

Afval opruimen kan ook tijdens recreëren en sporten. ‘Plogging,’ een trend uit Zweden waarbij renners tijdens het lopen zwerfafval opruimen, wint aan populariteit. En strandovergangen waar mensen een juten zak kunnen ophalen om zwerfafval te verzamelen. De tassen en het afval kunnen worden ingeleverd bij één van de deelnemende paviljoens, in ruil voor een kopje koffie of een ijsje.

¹¹ <http://www.greentechweek.nl/nieuws/gelderland-eerste-afvalloze-provincie-nederland>

¹² <https://www.demaasenwaler.nl/nieuws/algemeen/21409/waaljutters-verzamelen-61-000-kilo-afval->

¹³ Denk aan het beschikbaar stellen van hesjes, grijpers, vuilniszakken en een wegbeheerder die let op de veiligheid. Voorts moet duidelijk zijn bij wie men terecht kan voor ondersteuning.

Initiatiefnemers stellen voor dat de provincie aan tafel gaat met PWN, recreatieschappen en andere terreinbeherende organisaties om te bespreken hoe dit initiatief in Noord-Holland kan worden uitgerold.

- Voorstel 5: Er komt een jaarlijkse provinciale prijs voor een initiatief met betrekking tot (zwerf)afvalreductie en preventie. Zo kan bijzondere inzet van burgers of bedrijven voor geheel Noord-Holland beter zichtbaar worden en anderen stimuleren hun bijdragen te blijven of te gaan leveren;
- Voorstel 6: Provincie stelt budget beschikbaar om kansrijke initiatieven te ondersteunen die bijdragen aan het oplossen van de problemen rond (plastic) zwerfafval;
- Voorstel 7: De provincie faciliteert initiatieven voor opruimacties langs provinciale (vaar)wegen;
- Voorstel 8: De provincie sluit zich aan bij landelijke opschoondagen;
- Voorstel 9: De provincie gaat aan tafel met de terreinbeherende organisaties om de mogelijkheden te bespreken hoe mensen tijdens het sporten of recreëren kunnen bijdragen aan het opruimen van zwerfafval;
- Voorstel 10: De provincie kan bijvoorbeeld samen met de VNG een lobby starten richting het Rijk om continuïteit op lopende programma's (zoals de zwerfafvalvergoeding) te behouden;
- Voorstel 11: Provincie Noord-Holland spreekt, naar voorbeeld van Gelderland, de ambitie uit om een afvalloze provincie te worden en zoekt daarvoor de samenwerking met o.a. gemeenten.

De provincie heeft ook de taak om het goede voorbeeld te geven en het gebruik van plastic in eigen huis op orde te hebben.

- Voorstel 12: ban intern alle gebruik van single-use plastic.

Besluit:

Provinciale Staten spreken uit dat zij een sterke aanpak van het zwerfafvalprobleem, op basis van het hierboven gestelde, van groot belang vinden. Die aanpak houdt onder meer het volgende in:

Voorstel 1: De provincie hanteert overal het hoogste kwaliteitsniveau om zwerfafval tot een absoluut minimum terug te brengen;

Voorstel 2: Er wordt een schouw opgezet langs provinciale (water)wegen, weilanden en bushaltes om pijnpunten in de infrastructuur te identificeren;

Voorstel 3: De provincie neemt een regisserende rol en stelt in goed overleg een richtlijn op voor de aanpak van zwerfafval voor alle gemeenten in de provincie Noord-Holland;

Voorstel 4: Er wordt een digitaal netwerk opgezet voor kennisdeling waarin o.a. succesvolle oplossingen m.b.t. zwerfafval kunnen worden gedeeld, zodat niet iedere gemeente of provincie opnieuw het wiel hoeft uit te vinden;

Voorstel 5: Er komt een jaarlijkse provinciale prijs voor een initiatief met betrekking tot (zwerf)afvalreductie en preventie. Zo kan bijzondere inzet van burgers of bedrijven voor geheel Noord-Holland beter zichtbaar worden en anderen stimuleren hun bijdragen te blijven of te gaan leveren;

Voorstel 6: De provincie stelt budget beschikbaar om kansrijke initiatieven te ondersteunen die bijdragen aan het oplossen van de problemen rond (plastic) zwerfafval;

Voorstel 7: De provincie faciliteert initiatieven voor opruimacties langs provinciale (vaar)wegen;

Voorstel 8: De provincie sluit zich aan bij landelijke opschoondagen;

Voorstel 9: De provincie gaat aan tafel met de terreinbeherende organisaties om de mogelijkheden te bespreken hoe mensen tijdens het sporten of recreëren kunnen bijdragen aan het opruimen van zwerfafval;

Voorstel 10: De provincie kan bijvoorbeeld samen met de VNG een lobby starten richting het Rijk om continuïteit op lopende programma's (zoals de zwerfafvalvergoeding) te behouden;

Voorstel 11: Provincie Noord-Holland spreekt, naar voorbeeld van Gelderland, de ambitie uit om een afvalloze provincie te worden en zoekt daarvoor de samenwerking met o.a. gemeenten;

Voorstel 12: Het intern gebruik van single-use plastic, zoals bekers, borden et cetera, wordt beëindigd;

Linda Vermaas
Partij voor de Dieren Noord-Holland

Zita Pels
GroenLinks Noord-Holland

~~Handwritten signature~~

Handwritten signature